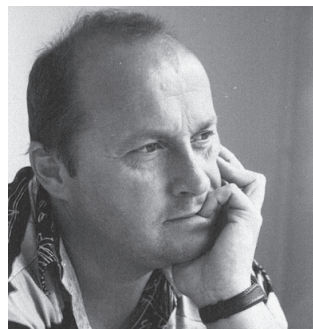

**Sprehodi po
knjižnem trgu**

Milan Vincetič

Meta Kušar: Azur/Himmelblau.

*Celovec: Mohorjeva
(prevedla Ivana Kampuš), 2015.*

Čas je, da si končno priznamo: izid Šalamunovega *Pokra* (1966) je bil le, če parafraziram besede Neila Armstronga, majhen korak za svetovno, a velik skok za slovensko poezijo. Zaradi karizmatičnega, tudi subverzivnega Šalamunovega poguma, da se je “izselil iz svojega plemena”, ga je njegova, pa tudi mlajša ali celo današnja generacija po peresu, okronala tako za svojega pesniškega barda kot guruja. Takrat smo bili namreč, če tokrat parafraziram Vena Tauferja, pod “svinčenimi zvezdami”, a je bilo v zraku čutiti nemir in predvsem pomladno vznesenost, ki je prihajala iz ameriškega beatniškega loga, v katerem so si umetniki vseh vrst po vzorcih, ki so bili seveda protestniški in angažirani ter seveda “novi”, krojili svoj pol neznosne ali celo neznanske lahкости svobode, ki se je udejanjala v “prevratniškem” letu 1968. Takrat petindvajsetletni pesnik, mislim na leto izida njegovega prvenca, je bil dovolj mlad in hkrati svetovljanski – danes bi rekli globalen –, da je imel, hočeš ali nočeš, veliko slednikov, ki so odprtih ust občudovali njegovo lucidnost, inovativnost, modernost, ironijo, revolt in slogovno-semantične akrobacije, nekatere, še bolj alternativne sledilce – mislim predvsem na “komunarje” (Šempas) in privrženice drugih *izmov* –, pa je to popeljalo v avantgardizem. Ki pa je, kot dobrega četrta stoletja pozneje postmodernizem, izgorel v lastnem žaru.

Takšno navdušeno, mestoma tudi slepo sledenje in čaščenje, ki seveda godi čaščenemu, pa je lahko prevelika past, saj ti nudi le varno zavetje, (samo)potrditev in (samo)zadovoljstvo predvsem v tem začaranem (delo)krogu, ki pa postaja sčasoma utesnjujoč in nezadosten, saj se vse bolj in bolj začjenja oglašati potreba po lastni identiteti: po svojskosti, lastnem izrazu, po pobegu. Ki pa zna biti opotekav ali celo stopicljajoč na enem mestu. Zato se tudi krčeviti poskusi, da bi prerezali popkovnico, sčasoma spremenijo v ihtavo naprezanje.

Tudi pesnica Meta Kušar, še dandanes odkrita Šalamunova zaveznica in občudovalka, o čemer priča posvetilo v njeni najnovejši, šesti pesniški zbirki (*Tomažu Šalamunu za štirideset let pesniškega zavezništva in prijateljstva*), ki je nastala pred desetimi leti v Švici in v Ljubljani, še ni docela prerasla "šalamunovske" paradigme, o čemer priča, kot pravi Stanislava Repar, pesničina zaveza, da sta "življenje in poezija polna drugo drugega" (Večer, 6. junij 2016). Tako avtorica v pesmi *Trezorji* pomenljivo prida, da "verzi prisilijo pesnika v usodo", zato "ničesar ne more zatajiti, čeprav bi rad". In v pesmi *Usoda* nadaljuje: "Domišljamo si, da pišemo. / Domišljamo si svoje stezice materije. / Koliko je naše. Zasluge dihamo, / da bi se naučili, kaj je dih. / Zgodovina človeka večkrat prekriža prej, / preden ga Bog zaznámuje." Pesniško ustvarjanje ima torej odrešenjsko avreolo predvsem za samega ustvarjalca, zato grebe do krvi vase in v resnice sveta, ki pa je lahko le utvara ali zamišljiva, kajti v (empiričnem) fizikusu sveta sta "vzrok in posledica nepremagljiva". Silnice kavzalnosti, ki u(s)merjajo naše bivanje, so en sam nerazdružljiv imaginarij ali bestiarij materialno-transcendenčno-metafizičnega, ki se riše v pričujoči poeziji skozi mravljišče impulzivnih/ekspresivnih refleksij, ki spominjajo, če smem parafrazirati pesnico, na "zlaganje trnja na tanek, kot celofan tanek mir". Pesmi so torej napojene z brbotanjem (ne)otipljivih slik ali prizorov, ki si sledijo po pesničinem notranjem bolj ali manj intuitivnem zaporedju/itinerariju do končnega klimaksa ali, še pogosteje, do paradoksa, preobrata ali nagovornega retoričnega vprašanja.

Tudi v slikah s potovanj, v mislih imam predvsem pesmi, ki upesnjujejo konkretne zemljepisne kraje ali vedute le-teh (*Zürich, Alpe I. in Alpe II., Kesswill, Piazza della Frutta, Idrijski grič, Kartuzija...*), smo priča kalejdoskopu osebnih občutij, ki prevladujejo nad zunanjim videzom krajev, občutij, v katerih se mnogokrat oglasi prisotnost (tudi nekrščanske, vzhodnjaške) duhovnosti. Tako je v, vsaj zame, najboljšem ciklu *Kartuzija*, "gospod Karma (sic!) preoblekel (snežno belo deklico, op. p.) / v živalco in živalco v snop svetlobe / in prah v pramenu sonca / spet v mlado, nesojeno

kraljico”. Metamorfoze snovnega v nesnovno, resničnosti v mi(s)tičnost, obarvane s pogostimi sinestezijami, pridajajo h poeziji Mete Kušar fluid privzdignjenosti/filozofičnosti, ki “odseva tisočero malenkosti, ki šele prižigajo plamen človekove bivanjskosti” (S. Repar, *ibid.*). Prav zato je življenje, kot tudi sam ustvarjalni proces, kot bi rekel Gregorčič v pesmi Človeka nikar!, nenehno “prerojevanje, prenavljanje, / iz bitja v bitje presnavljanje”, proces, ki ne kaže le zunanje-notranjega presečišča sveta, temveč želi samo življenje tudi kreirati. Gregorčičeva “božja delavnica” tako pri Meti Kušar postane zavetno ognjišče, tudi pribežališče, bolje rečeno: kuhinja. Tako prebiramo: “Kuhinja je azur. Vesolje. / Sanjati meso, / rezati meso. / Nikomur nisem izrezala srca. / Kuham brez strahu. Pišem brez strahu. / Z življenjem hočem govoriti kakor pastir v beli volni” (*Kartuzija VI.*). Vesoljnost in zavezanost jeziku je za pesnico najzlahtnejši mnogoobrazni gradnik njene naracije, s katerim zgolj ne zida, kajti “vsakdanji jezik vara”, temveč nenehno “preceja, kuha, preceja, po žličkah ga jemlje in nikoli ne ve, kako deluje”. Zanj je torej jezik (alkimistični) laboratorij, katerega rezultante temeljijo, podobno kot pri Šalamunu, na miselno-semantičnih bolj ali manj inovativnih ali pomenljivih (pre)obratih, kot npr. “vročina afektov je suženjstvo”. Pesničina etično-moralna drža, ki temelji na podstatih humanuma in odrešujoče pravičnosti, zato postaja vse bolj, kot stoji v pesmi *Pesnikova kapa*, “pesniška asana, ki sprosti prsni koš”, kajti pesnik je navsezadnje “premagljiv, vendar doseže, da tirana popustita”. Poslanstvo pesnika torej ni potajeno klekljanje v njegovih intimnih prostorih, ne, njegova primarna naloga je percepcija in razgaljanje mračnih obdobij sveta in količenje svetlih kažipotov na stranpoteh, vendar ne z imperativom nasilja ali politične agitacije, temveč z gledanjem v srce in z dotikanjem vsega, tudi stokanja, kot pravi Kušarjeva. Ali kot stoji v pesmi *Zen*: “Kadar verz pobegne, duhovi zrastejo v uničevalce. / Ko se razdiranje razraste, Hudiča zlepa ne ukineš.” A pesnično naprežanje, da bi pregnala Hudiča, pisanega zmeraj z veliko, s tega sveta tudi s polaganjem roke na sveto knjigo, (p)ostaja vse bolj jalovo, kajti “ravnodušnost pesnikov ji je (pesnici, op. p.) zapečatila dih”. Zeleno preprogo njenega sedanjega vrta, ne pa rastje iz njene prejšnje zbirke *Vrt* (2014), zato vse bolj preraščajo sence dvoma in nemoči, pa tudi trepet srca (p)ostaja vse manj slišan, zato pesmi proti koncu zbirke vse bolj postajajo neizpolnjujoč monolog, saj je “domači prag zavarovala z apotropijsko ključavnico”. Po domače rečeno: s ključavnico z amuletom, s katerim odvrta, kar ne bi smelo vstopiti. A vseeno vstopa v podobi sužnja, Hudiča, “oproščenega morilca, ki bo sam sebi sodil”, rože čudotvorne ter navsezadnje tišine/samote, ki uglašuje in “kuha resnico”,

medtem ko v zraku visi strašna prolegomena “kaj človek je, če ni človek?”. Odgovor seveda ostaja zaviti v skrivnostne tančice, ki jih skuša pesnica odgrniti.

A ostaja na pol poti, kajti poezija/umetnost je le eden od pomožnih instrumentarijev, ki potrka z vso bolj ali manj uporabno dediščino, pa tudi z navlako, na še dokaj trdno priprta vrata, pred katerimi, če smem biti metaforičen, (pre)pogostokrat “črni oblak trešči v vrt”, v vrt mukoslastne pesničine mantre, ki z *Azurjem* razodeva, kot zapiše Iztok Simoniti na zavihku, “vedenje, da se poetično lahko prenaša s podobo, zvokom, otipom, vonjem, saj poezija lahko zapusti besedo kot izvorno formo”. Kar ji seveda dodobra uspeva, od bralca pa zahteva obilo kondicije, discipline in napora, da ga ne odvede tja, kjer nemalokrat “kipí bombastično”.